

Peníze

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

**OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ**

FIU/NPNPT

Ing. Zuzana Szkorupová, Ph.D.

Katedra financí a účetnictví

???

???

Jaký význam pro nás mají peníze? Co jsou to peníze???

„Ani láska neudělala z tolika lidí blázny jako hloubání nad podstatou peněz.“ (D. Robertson)

Vývoj emise peněz a peněžního oběhu

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVÍNĚ

???Proč peněžní směna nahrazuje naturální směnu???

- Vznik peněz – dynamický rozvoj výroby - usnadňuje, zlevňuje a výrazně zpřehledňuje směnu jednotlivých výrobků.

???Jaké výhody se sebou nese peněžní směna ve srovnání se směnou naturální???

- Klesají transakční náklady
- Časové oddělení koupě a prodeje – úvěr
- Samostatný pohyb peněz nezávisle na pohybu zboží; úspory vs. peněžní úvěr
- Obchod s penězi – vznik speciálních institucí - bank
- Peněžní úvěr – bankovní úvěr – reálné investice. Vypůjčené prostředky vráceny z pozdějších výnosů z investic a výroby

Emise a oběh mincí z drahých kovů (1)

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- Monometalismus – funkce peněz plní jeden kov
- Bimetalismus – funkce peněz plní dva kovy
- Emisní monopol – výsadní právo k vydávání peněz do oběhu na daném území – Vládce, panovník
- Ražebné - zdroj příjmů pokladny

Emise a oběh mincí z drahých kovů (2)

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

???Jaká byla výhoda zlatých/stříbrných mincí???

Makroekonomická výhoda:

- Nemohlo se stát, že by se do oběhu dostalo na delší dobu větší množství těchto mincí, než bylo zapotřebí k uskutečnění transakcí. Skutečné množství peněz v oběhu (MS) odpovídalo ekonomicky potřebnému množství peněz (MD) $MS = MD$.

=> měnová politika okrajový význam – pouhé určování obsahu drahých kovů v mincích a některých dalších podmínek při ražbě mincí

Emise a oběh mincí z drahých kovů (3)

Situace $MS > MD$???

- Pokud došlo krátkodobě k této situaci, pak přebytečné množství peněz staženo do tzv. pokladu => návrat k rovnováze => vysoký stupeň stability cenové hladiny.

PŘEDPOKLADY FUNGOVÁNÍ MECHANIZMU

- Musí jít o plnohodnotné peníze z drahých kovů. Při umělém (záměrném zlehčování) se mohou začít znehodnocovat i mince z těchto kovů.
- Náklady na získání zlata či stříbra relativně vysoké.

Emise a oběh mincí z drahých kovů (4)

Situace $MS < MD$???

- Rozvoj výroby – nabídka drahých kovů pro peněžní potřeby nedostatečná – deflační nerovnováha $MS < MD$

PROJEVY

- Chybějící množství peněz je automaticky doplněno z pokladu
- Část transakcí se uskutečňuje v naturální podobě
- Dojde k poklesu cenové hladiny
- Dochází k postupnému zlehčování mincí => vzestup cenové hladiny
- Do oběhu se dostávají nekomoditní peníze (papírové státopky a bankovky) => následek vzestup cenové hladiny

Emise a oběh papírových státovek (1)

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- Nedostatečná nabídka zlata a stříbra => papírové peníze v podobě státovek
- **Státovky** – náhražky zlatých/stříbrných mincí
  - emitent při jejich emisi dával slib pozdější zpětné výměny státovek za mince z drahých kovů; k přijímání státovek byl používán nucený kurs

???Jakou výhodu mají státovky oproti mincím z drahých kovů???

- Odstraněny nákladnosti a těžkopádnosti v souvislosti s transakcemi v mincích
- Podpora ekonomického rozvoje
- Emise státovek podmíněná finančním zájmem emitenta (obvykle panovníka)
  - Prázdna státní pokladna, Státní příjmy nedosahovaly výše nutných výdajů
=> Rozhodnutí na základě výše schodku ve státní pokladně, ne na základě potřeb peněžního oběhu. Emise státovek sloužila ke krytí schodků státních rozpočtů.

Emise a oběh papírových státovek (2)

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVÍNĚ

- **Stažení státovek** – jen v případě následného přebytku zlata a stříbra ve státní pokladně
  - Státovky sloužili převážně k financování válečných výdajů => žádné příznivé podmínky k případnému budoucímu stažení z oběhu
  - Permanentní schodky státních pokladen => krytí emisí státovek => rostoucí znehodnocování státovek => zrychlené tempo růstu agregátní cenové hladiny $MS > MD$.
  - Důsledek **BANKROT** (Rakousko-Uherský bankrot 1811)
- => Zákaz krytí schodků státních rozpočtů emisí státovek – státovky jako peníze zanikly.

Emise a oběh klasických bankovek (1)

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

Vznik bankovek

- spojen s rozvojem kapitalismu volné soutěže
- realizace zboží časově předcházela jeho zaplacení => vystavení obchodní směnky

Směnka

- bezpodmínečný písemný závazek (příkaz) v přesně určené formě poskytující majiteli směnky právo vyžadovat po určité osobě (směnečném dlužníku) ve stanovené lhůtě a místě zaplacení peněžní sumy uvedené na směnce
- plnění funkce peněz jako prostředku směny – „první peníze podnikatelského světa“.

Emise a oběh klasických bankovek (2)

Emise klasických bankovek:

1.) Odkup směnek bankami

- Výhody pro prodávající směnek
  - důvěra v bankovky vyšší než u obchodních směnek - bankovky ve své podstatě směňky znějící na bankéře
  - obdržení hotovostí při odprodeji – není nutné čekat na dobu splatnosti směňky
  - bankovky na rozdíl od směnek bylo možné získat v požadované nominální struktuře
- Výhoda pro banku
  - Diskont – zdroj zisku

2.) Odkup zlata a stříbra bankami

Bankovky na rozdíl od státovek neměly nucený kurs – jejich přijímání bylo založeno na důvěryhodnosti emitenta – ten bude-li potřeba, dostojí závazkům vyplývajícím z emise bankovek.

Emise a oběh klasických bankovek (3)

- Krytí bankovek vylučuje možnost dlouhodobější nerovnováhy $MS > MD$
  - Obchodní krytí – bankovky jsou kryty směnkami vystavenými na existující zboží či služby
  - Kovové krytí – bankovky jsou kryty zlatem a stříbrem

⇒ Do oběhu se nemohly dostat nekryté bankovky

Emise a oběh klasických bankovek (4)

Problém mechanismu emise a oběhu klasických bankovek

- Výměna bankovek za drahý kov (především v období krize)
- Možnost poskytování úvěru a přijímání vkladů ve vlastních bankovkách
- Oficiální povolení emise bankovek nad rámec plného krytí
- Každá banka disponovala možností emitovat své vlastní bankovky
- Systém byl nepřehledným => **postupná centralizace emise bankovek**

Centralizace emise bankovek

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- Emise bankovek svěřená jediné instituci – centrální bance
- Důsledky převedení práva emise hotovostních peněz na jedinou banku a rušení povinného kovového krytí
  - Konec oběhu klasických bankovek
  - Narůstání významu měnové politiky
  - V oběhu bankovky emitované centrální bankou jen částečně směnitelné za drahé kovy; směnitelnost za drahé kovy postupně zcela zrušená
- Ukončení procesu demonetizace (přímé vazby bankovek na drahý kov)
  - zrušení směnitelnosti USD za zlato – 15. 8. 1971
  - zákaz stanovování zlatých obsahů národních měn členských zemích MMF v březnu 1978

Hotovostní a bezhotovostní peníze (1)

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- Bezhotovostní (žirální) peníze se objevují na přelomu 19. a 20. stol. – ve vyspělých kapitalistických zemích
- Hotovostní a bezhotovostní peníze mají úzké vzájemné vazby – hotovostní peníze můžeme lehko konvertovat na bezhotovostní a naopak.
- Obě formy peněz emitovány stejnými způsoby – především úvěrem – bezhotovostní peníze připsáním příslušné částky na účet, u hotovostních peněz přímým vyplacením hotovosti.

???Kdo vytváří peníze v současnosti?**???**

Hotovostní a bezhotovostní peníze (2)

Emise peněz

- hotovostní peníze - emise výhradně CB
- bezhotovostní peníze – emise CB i všechny další banky, které poskytují bezhotovostní úvěry (podmínka 2-stupňový bankovní systém)
- Pokud banka poskytne úvěr v hotovosti, nejde o emisi nových hotovostních peněz – tyto peníze byly dříve emitovány CB
- Pokud banka poskytne úvěr bezhotovostně – připsáním částky na dlužníkův účet – jde o emisi bezhotovostních peněz
- princip tvorby peněz komerčními bankami spočívá v jejich depozitně-úvěrové činnosti

---

banka	vklad	PMR	úvěř
KB	100.000	20.000	80.000
ČSOB	80.000	16.000	64.000
ČS	64.000	12.800	51.200
Unicredit bank	51.200	10.240	40.960
Citibank	40.960	8.192	32.768
Raiffeisenbank	32.768	6.554	26.214
...	...	...	...

Centralizace emise bankovek vs. význam měnové politiky

- **Drahé kovy**
  - o měnové politice nelze téměř hovořit – množství peněz určovala nabídka drahých kovů
- **Státovky**
  - o měnové politice nelze téměř hovořit – množství peněz určoval stát (dlužník) podle svých vlastních potřeb
- **Klasické bankovky**
  - malý význam měnové politiky – je zaměřena jen na stanovení pravidel krytí
- **Centralizace emise bankovek a opouštění vazby na zlato**
  - možnost centrální banky aktivně regulovat množství peněz v oběhu.
- **Bezhotovostní platební styk a bezhotovostní peníze**
  - význam měnové politiky roste.

- Ekonomická teorie při definování peněz vychází nejen z podstaty peněz, ale i z potřeb praktického měření jejich množství.
- Teoretická definice peněz
- Empirická definice peněz

Teoretická definice peněz

- Za peníze lze teoreticky považovat jakékoli aktivum, které je všeobecně přijímáno při placení za zboží a služby nebo při úhradě dluhu.
- Aspekt všeobecnosti?
- Důvěryhodnost a kupní síla peněz?
- Podoba peněz?

Peníze = latinsky Pecunia (Pecus – dobytek)

Slovanské slovo „platit“ = plátno

- Prostředek směny – medium of exchange
- Zúčtovací jednotka – unit of account
- Uchovatel hodnoty – store of value

???Jaký je vztah mezi cenovou hladinou a kupní silou peněz???

???Jaká je likvidita peněz ve srovnání s jinými aktivy???

- Limitované využití teoretické definice
- Co jsou to ještě peníze?
- Které peníze jsou v oběhu a které jsou mimo oběh?

=> Nejlepším vymezením peněz je to vymezení, které nejlépe předpovídá vývoj těch proměnných, který by peníze měly vysvětlit.

- Výsledek empirické definice peněz – konstrukce měnových agregátů

Obecné vymezení měnových agregátů

- $M1 = \text{oběživo} + \text{vklady na běžných účtech v bankách}$
- $M2 = M1 + \text{termínované vklady v bankách} + \text{ostatní vklady v bankách}$
- $M3 = M2 + \text{krátkodobé cenné papíry nebankovních subjektů v domácí měně}$

Harmonizované měnové agregáty ČNB

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVÍNĚ

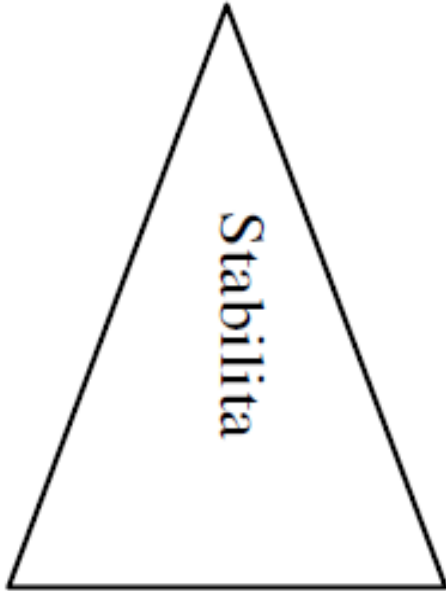
Pasiva	M1	M2	M3
Emitované oběživo	X	X	X
Jednodenní vklady	X	X	X
Vklady s dohodnutou splatností do 2 let		X	X
Vklady s výpovědní lhůtou do 3 měsíců		X	X
Repo operace			X
Akcie/podílové listy fondů peněžního trhu			X
Emitované dluhové cenné papíry do 2 let			X

https://www.cnb.cz/cs/statistika/menova_bankovni_stat/stat_mb_met/stat_mb_harmon_agregaty.html

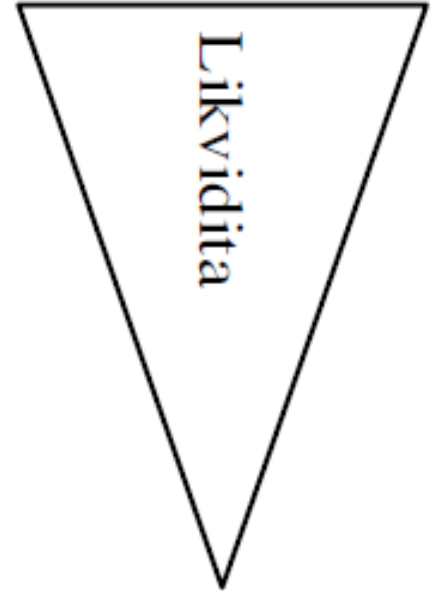

???Dle jakého kritéria jsou seřazeny jednotlivé měnové agregáty**???**

M1 – úzké peníze
M2 – střední peníze
M3 – široké peníze

Měnové agregáty

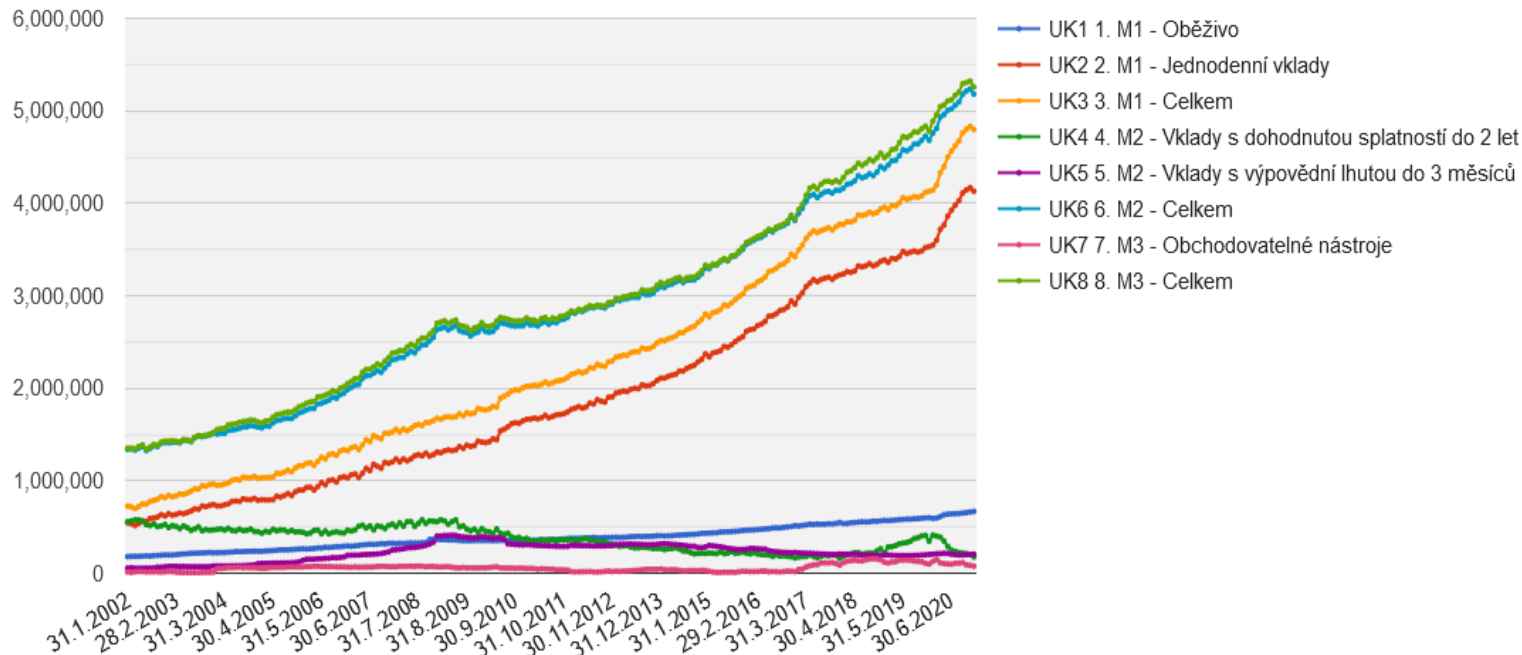

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- Výsledkem empirické definice peněz
- Souhrn peněžních prostředků s jistým stupněm likvidity
- Vymezení, sledování a kontrola – význam pro regulaci množství peněz v oběhu
- Náplň měnových agregátů může být v různých ekonomikách rozdílná – v závislosti na využívání peněžních instrumentů v dané zemi
- Rozdílná volba prioritního měnového agregátu, který vrcholná měnová autorita považuje za rozhodující pro měnovou politiku
- Peněžní zásoba
- Zprostředkující kritérium

Peněžní agregáty (stavy v mil. Kč)

Tabulka A41: Peněžní agregáty a protipoložky - peněžní agregáty (stavy)

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.STROM_SESTAVY?p_strid=AAAADA&p_sestuid=&p_lang=CS

Tabulka 1-2: Hodnoty měnových agregátů v České republice k 30. 09. 2012 v mil. Kč.

Druh/měnové agregáty	mil. Kč	% z M1	% z M2	% z M3
Oběživo	386 421,7	17,3 %	13,5 %	13,4 %
Jednodenní vklady	1 849 813,4	82,7 %	64,5 %	64 %
Celkem M1	2 236 235,1	100 %	78 %	77,4 %
Vklady s dohodnutou splatností do 2 let	336 329,4		11,7 %	11,6 %
Vklady s výpovědní lhůtou do 3 měsíců	295 473,8		10,3 %	10,2 %
Celkem M2	2 868 038,2		100 %	99,3 %
Repooperace	12 240,7			0,4 %
Akcie/podílové listy fondů peněžního trhu	3 159,2			0,1 %
Dluhové cenné papíry do 2 let	4 678,0			0,2 %
Celkem M3	2888116,1			100 %

Zdroj: Vlastní zpracování na základě ČNB Harmonizované měnové statistiky.

Hodnoty měnových agregátů v ČR k 31/12/2020 – stavy v mil. Kč

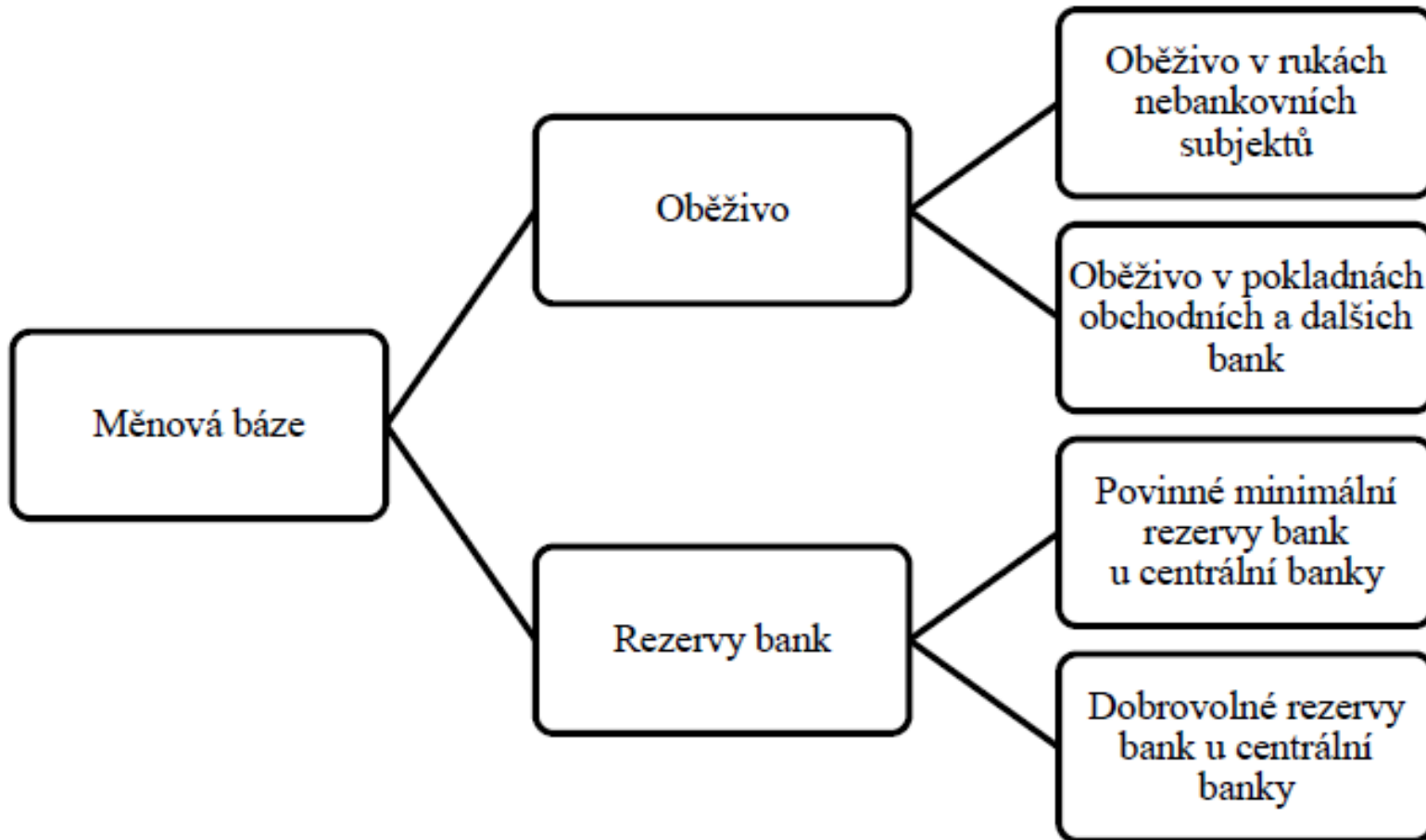

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVÍNĚ

Druh/měnové agregáty	mil. Kč	% z M1	% z M2	% z M3
oběživo	668 055,70	13,92	12,9	12,71
jednodenní vklady	4 129 650,70	86,08	79,73	78,57
Celkem M1	4 797 706,50	100	92,63	91,28
vklady s dohodnutou splatností do 2 let	175 767,70		3,39	3,34
vklady s výpovědní lhůtou do 3 měsíců	206 231,70		3,98	3,92
Celkem M2	5 179 705,80		100	98,54
obchodovatelné nástroje	76 506,60			1,46
Celkem M3	5 256 212,40			100,00

- CB ovlivňuje měnové agregáty
- Operativní kritérium měnové politiky
- Obsahuje peněžní prostředky s nejvyšším stupněm likvidity, jejichž vývoj může CB bezprostředně ovlivňovat

- Hledisko možnosti CB přímo ovlivňovat vývoj měnové báze lze členit:
  - Nevypůjčená báze – část pod dokonalou kontrolou CB (kontrola – operace na volném trhu)
  - Vypůjčená báze – část pod méně dokonalou kontrolou CB (kontrola – diskontní úvěry)

Peníze vs. Měna

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- Měna – národní forma peněz
  - Rozvoj mezinárodního obchodu a platebního styku – některé měny mezinárodní charakter (USD)
  - Znaky měny:
    - Název
    - Základní hotovostní druhy
    - Nominální struktura
    - Výlučnost měny jako zákonného platidla na daném území
    - Zákonem upravená pravidla emise, ochrany a nabývání a používání v domácím a zahraničním platebním styku
    - Způsob stanovení měnového kursu, dříve i vztah ke zlatu
-

- Další možnost jak měřit množství peněz v ekonomice
  - Celkový stav úvěrů poskytnutých bankovními a nebankovními institucemi v domácí měně nebankovním subjektům.
  - Celkový stav úvěru poskytnutých bankovními institucemi v domácí měně nebankovním subjektům.

Měnový přehled

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- souhrnná statistická bilance měnových finančních institucí, která poskytuje uživatelům základní přehled o pozici sektoru měnových finančních institucí vůči ostatním rezidentským a nerezidentským sektorům
- měnový přehled se považuje za souhrnnou bilanci všech bank, které v dané zemi emitují peníze.

Kvíz:

<https://learningapps.org/display?v=pd460xkv521>

Děkuji za pozornost 😊
